

Vlaams
Parlement

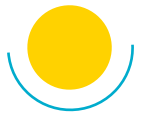
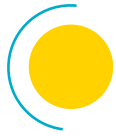
De Kracht van je Stem

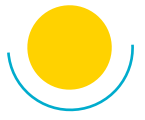
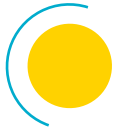
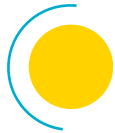

De Kracht van je Stem

voor de leraar 3^e graad aso kso tso

HANDLEIDING BIJ DE WERKMAP OVER DEMOCRATIE,
BURGERZIN EN POLITIEK

Handleiding voor de leraar

Inhoudstafel

1	Algemene inleiding: De Kracht van je Stem	4
2	Didactische opzet van de Werkmap voor de leerlingen voor de 3 ^e graad aso kso tso	8
3	Extra informatie en achtergrond voor de leraar.	10
4	Toelichting bij de Werkmap voor de leerlingen	11
	Module 1: Mensenrechten en kinderrechten	13
	Module 2: Democratie en rechtsstaat	33
	Module 3: Verkiezingen en partijen	53
	Module 4: Overheden en instellingen	97
	Colofon	131

Algemene inleiding: De Kracht van je Stem

Verantwoording

Wie ben ik? Wie is die andere? Hoe sta ik tegenover die andere? Zet ik mij samen met anderen in om beslissingen te nemen? Engageer ik mij? Ook politiek?

Al die vragen vertrekken vanuit het individu als lid van de maatschappij. En dat nodigt uit tot nadenken. Want onze maatschappij is complex en ze eist steeds meer inzicht en flexibiliteit, openheid en bereidheid om oplossingen uit te werken, zin voor verantwoordelijkheid en waardebeseft. Het kader waarbinnen we oplossingen voor maatschappelijke problemen kunnen plaatsen, is de democratie en de fundamentele rechten van de mens.

Democratie mag geen abstract begrip zijn dat zich alleen maar vertaalt in een structuur en ver van ons afstaat. Democratie is onze verantwoordelijkheid en moet zich uiten in ons handelen. Maar democratisch handelen krijgt wel vorm binnen bepaalde structuren. En daar knelt het schoentje. Onderzoekers over heel Europa stellen immers vast dat er een wantrouwen bestaat tegenover de maatschappelijke structuren en instellingen en tegenover de politiek. Dat wantrouwen tast het draagvlak van de democratie aan, want het vertaalt zich in een antipolitieke en antidemocratische opstelling.

Ook met de politieke kennis van de Vlamingen blijkt het slecht gesteld. Enkele decennia geleden stelden onderzoekers¹ vast dat Vlamingen een verregaand gebrek aan kennis hebben over de staatsstructuur waarin zij leven en de plaats van de overheid daarin. Er zijn niet meteen aanwijzingen dat er sindsdien veel veranderd is aan die kennis.

In 2004 stelden de professoren Dewachter en Fiers², een 'lamentabele politieke kennis' vast bij een aanzienlijk deel van de kiezers, ook bij jongeren, en een niet optimale politieke kennis bij leraren.

In 2009 en 2016 deed het ICCS (International Civic and Citizenship Education Study)³ een onderzoek naar de burgerschapscompetenties van jongeren (14-jarigen). De vergelijking van Vlaanderen met de andere deelnemende landen leert ons dat onze jongeren het in het beste geval gemiddeld, maar vaker niet goed doen.

De onderzoekers benadrukken de centrale rol van het onderwijs in zowel het bijbrengen van de noodzakelijke kennis over de politieke besluitvorming en instellingen, als het ontwikkelen van burgerschapscompetenties bij de leerlingen.

Niemand wordt immers met burgerschapscompetenties geboren. Burgerschapscompetenties leer je in het gezin, op school, in je buurt,... en je hele leven lang, van jongs af aan en al doende. Positieve ervaringen met actief deelnemen aan de eigen leefomgeving zijn de grootste hefboom voor actief burgerschap. En voor jongeren is de school een leefomgeving waar ze heel veel tijd doorbrengen.

1 Cambré, B., Billiet, J., Swyngedouw, M., De kennis van de Vlamingen en hun houding tegenover de Vlaamse overheid en haar advertentiecampaagnes¹, Leuven, ISPO, 1995.

2 W. Dewachter, W., Fiers, S., Een ijselijke leemte: politieke vorming in het secundair onderwijs, in: School en Samenleving, 7, 2004, pp. 41-63.

3 Meer informatie over dit onderzoek vindt u op de website van de Kracht van je Stem (www.dekrachtvanjestem.be)

De Kracht van je Stem wil met zijn didactisch materiaal leraren ondersteunen om op school te werken aan democratisch burgerschap. De democratische opvoeding die wij voorstaan geeft kennis en inzichten mee en brengt de noodzakelijke attitudes en vaardigheden bij, die jongeren nodig hebben om democratisch te handelen. En omdat je daar uiteindelijk niet vroeg genoeg mee kunt beginnen, leggen we reeds de fundamenten in de derde graad van het basisonderwijs.

Democratische opvoeding wordt gedragen door dialoog. Het gesprek is de basis voor het samen zoeken naar oplossingen. De school is de plaats bij uitstek om inzicht te verwerven en vaardigheden in te oefenen. De leerlingen kunnen er door actief te participeren kennismaken met de democratische spelregels.

De Kracht van je Stem biedt materiaal aan dat de leraar naar eigen goeddunken binnen één klas kan gebruiken, maar dat ook als basis en inspiratiebron kan dienen voor een themadag of een projectweek die klassen, graden, en zelfs scholen samenbrengt.

Er is materiaal voor:

- de derde graad van het basisonderwijs
- alle graden van het secundair onderwijs

Doelstellingen

Al het lesmateriaal, de educatieve activiteiten en de vormingen van De Kracht van je Stem zijn gericht op het opvoeden tot democratisch burgerschap. Wat verstaan we daaronder?

Opvoeden tot democratisch burgerschap bevat in essentie drie taken:

- 1 het overbrengen van kennis en inzichten over de democratie en de rechtsstaat;
- 2 het aanleren en inoefenen van vaardigheden om te kunnen participeren aan democratische processen (burgerschapscompetenties);
- 3 het vormen van een open, respectvolle en kritische houding en het bevorderen van de bereidheid tot participeren.

1. Welke kennis en inzichten zijn fundamenteel?

- kennis van en inzicht in de samenleving als een geheel van socio-economische, culturele en politiek-juridische contexten;
- inzicht in de politiek als het georganiseerde meningsverschil en het zoeken naar draagvlak en consensus;
- kennis van en inzicht in de fundamentele van de rechtsstaat en de democratie;
- kennis van en inzicht in de burgerlijke rechten en vrijheden;
- inzicht in de besluitvorming die ingrijpt in de samenleving op alle niveaus van de gemeenschap;
- kennis van en inzicht in de elementaire regels, procedures en instellingen van ons democratische bestel;
- kennis en inzicht in mechanismen van uitsluiting en discriminatie en manieren om ze te voorkomen.

Kennis van de instellingen volstaat niet, leerlingen moeten zichzelf ook ontdekken als (actieve) deelnemer aan de samenleving.

2. Welke vaardigheden zijn fundamenteel?

- creatieve vaardigheden: oplossingen kunnen ontwikkelen en uitvoeren;
- zelfredzaamheid: zijn weg vinden in de maatschappelijke dienstverlening, gebruik kunnen maken van inspraakkanalen;
- mediawijsheid: via klassieke en nieuwe media actief kunnen participeren aan de publieke ruimte, berichtgeving in de media kritisch kunnen interpreteren;
- kritisch denken: een maatschappelijke discussie kunnen voeren, een genuanceerde mening kunnen vormen;
- communicatief vermogen: zijn mening op een respectvolle manier kunnen uitdrukken;
- samenwerking: kunnen samenwerken om gemeenschappelijke doelen te realiseren, kunnen zoeken naar een compromis.

3. Welke attitudevorming wordt nagestreefd?

- een democratische basishouding;
- verantwoordelijkheid opnemen voor zichzelf en anderen;
- bereidheid tot participeren;
- bereidheid tot luisteren en tot overleg;
- spontaan engagement;
- respecteren van andere meningen en van verschillen;
- doorprikken van vooroordelen en stereotypering;
- toetsen van de eigen mening aan andere standpunten;
- bereid zijn om deel uit te maken van de bredere samenleving.

De eindtermen

Dit educatieve materiaal draagt bij tot het behalen van de eindtermen Burgerschapscompetenties. Ook eindtermen Aardrijkskunde, Geschiedenis, Nederlands en Project Algemene Vakken en specifieke eindtermen aso Economie en Humane Wetenschappen kunnen, afhankelijk van de gekozen oefeningen en opdrachten, aan bod komen.

Een volledig overzicht van de eindtermen vindt u op onderwijsdoelen.be.

Didactische opzet van de Werkmap voor de leerlingen voor de 3e graad aso kso tso

Uitgangspunten en opbouw van het lesmateriaal

De Werkmap voor de leerlingen is opgebouwd rond vier modules die u helpen een eigen lessenreeks samen te stellen. Het is mogelijk om een selectie te maken aansluitend bij de politieke actualiteit en de belangstelling van de leerlingen. U kunt de volgorde van de hoofdstukken en de behandeling binnen elk hoofdstuk aanpassen, aan uw voorkeur voor bijvoorbeeld een inductieve of deductieve werkwijze. Niet elke opdracht hoeft uitgevoerd te worden. Kies in functie van de doelgroep en de gestelde doelstellingen. Attitudes als respect voor andere culturen, verdraagzaamheid en eerbied voor democratisch tot stand gekomen wetten moeten de grondtoon vormen in alle opdrachten, stellingen, klasgesprekken,...

Deze Handleiding voor de leraar bevat de doelstellingen, een inhoudsoverzicht, een beschrijving van de opbouw van elk hoofdstuk en verdere literatuurverwijzingen. We geven methodologische wenken om opdrachten zo effectief mogelijk te laten verlopen en antwoordmodellen waar mogelijk.

In elk hoofdstuk in de Werkmap voor de leerlingen komen een aantal vaste onderdelen terug. Er is telkens:

Basisinformatie

De basisinformatie beschrijft kernachtig de leerinhoud. Dit onderdeel reikt de leerlingen de nodige basiskennis en inzichten in het thema aan. Ze ontwikkelen geleidelijk een referentiekader.

Methodieken worden voorafgegaan door een icoontje:

Opdracht

Het materiaal biedt een hele waaier van opdrachten aan: dat kunnen verkennende opdrachten zijn (zoals het verzamelen van informatie over het thema), opzoeken van begrippen, simulatiespelen, opdrachten die aanzetten tot kritische reflectie, dialoog en uitdieping van het thema, enzovoort.

Een belangrijk uitgangspunt is dat de opdrachten gezamenlijk vastgelegd worden, in een voortdurende dialoog met de leerlingen. Hun betrokkenheid verhoogt wanneer ze zelf de nodige input kunnen geven.

Leesopdracht

In een leesopdracht verdiepen de leerlingen zich in een tekst die aansluit bij het thema, en beantwoorden ze de vragen.

Focus

Dit onderdeel brengt de actualiteit in de module. De leerlingen worden gestimuleerd om de actualiteit te volgen. Ze leren de gebeurtenissen waarover de media berichten, plaatsen en duiden. Ze worden aangespoord om zich een genuanceerde mening te vormen.

Het is belangrijk dat u de focus-opdrachten goed begeleidt. Maak daarom duidelijke afspraken over:

- de verdeling van de bronnen (kranten, internet, tijdschriften, tv, radio...);
- de op te volgen thema's (zie hiervoor de inhoudstafel van elke module);
- de classificatie van de verzamelde informatie zodat ze toegankelijk wordt (trefwoorden, mappen achteraan in de klas);
- de verdeling van de jongeren in werkgroepjes.

Stelling

Stellingen zijn concrete oefeningen waardoor de leerlingen verschillende opvattingen met elkaar kunnen confronteren. Ze leren kritisch nadenken en een oplossing zoeken.

Actie

De modules combineren theorie met praktijk. De Acties zetten aan tot effectief handelen, zodat de leerlingen ervaren dat zij als leerling, als jongere, als burger een democratische verantwoordelijkheid dragen. Ze moeten samenwerken en tot afspraken komen. Ze leren tot besluiten komen die voor iedereen aanvaardbaar zijn.

Terugblik

Een aantal activiteiten en opdrachten bevat een terugblik. Het is de bedoeling dat u met de klas terugblijkt op die activiteit om zo stil te staan bij en iets te leren over de democratische samenwerking en besluitvorming tijdens de activiteit. Op die manier wordt door het leerproces heen een systematische bewustwording van en openheid voor democratische vaardigheden en attitudes ingevlochten.

Doordenker

Doordenkers zijn een verdieping van wat vooraf ging en werpen een andere blik op de zaak.

Leren leren en evaluatie

De ondertitels van de basisinformatie zijn dikwijls in vraagvorm opgesteld. Als een jongere een vraag kan beantwoorden, heeft hij/zij zich de basisinformatie voldoende eigen gemaakt. Achteraan elke module worden de kernwoorden opgelijst. De leerlingen moeten na de module in staat zijn om de begrippen te verklaren en te gebruiken. Het is nuttig om samen met hen tot een nauwkeurige begripsomschrijving te komen.

Een zinvolle evaluatieopdracht kan zijn om de jongeren een tekst of beeldfragment uit de actualiteit aan te bieden en dit door hen te laten duiden.

Hou bij de evaluatie niet alleen rekening met het bereiken van cognitieve doelstellingen maar ook met het blijf geven van democratische vaardigheden en attitudes.

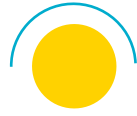
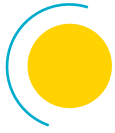
3 Extra informatie en achtergrond voor de leraar

Behalve deze 'Handleiding' kan de leraar ook gebruik maken van de 'Informatiemap over democratie, burgerzin en politiek'. De 'Informatiemap' geeft een inhoudelijk kader voor de thema's die aan bod komen in het leerlingenmateriaal. Waar nodig wordt de historische achtergrond geduid.

De inhoud van de 'Informatiemap' en de modules van het leerlingenmateriaal lopen dan ook gelijk. Module 1 behandelt mensenrechten en kinderrechten, Module 2 democratie en rechtsstaat, Module 3 verkiezingen en partijen en Module 4 onze overheden en instellingen, hun bevoegdheden en werking.

4 Toelichting bij de Werkmap voor de leerlingen

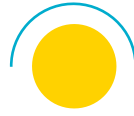
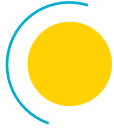
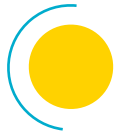
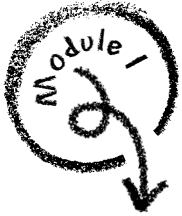
Module 1:	Mensenrechten en kinderrechten	13
Module 2:	Democratie en rechtsstaat	33
Module 3:	Verkiezingen en partijen	53
Module 4:	Overheden en instellingen	97

Module 1

Mensenrechten en kinderrechten

Mensenrechten en kinderrechten

Vooraf

Mensenrechteneducatie in het onderwijs kan gezien worden als de bewuste inspanning, zowel inhoudelijk als wat werkwijze betreft, om bij jongeren en volwassenen het bewustzijn van hun rechten en verantwoordelijkheden te ontwikkelen, hen gevoelig te maken voor de rechten van anderen en hen aan te moedigen tot verantwoordelijke actie om de rechten van allen veilig te stellen. Scholen kunnen en moeten daarbij gezien worden als een voorbeeld van respect voor de waardigheid van het individu, voor verschillen, voor verdraagzaamheid en gelijkheid in kansen.

In deze module vindt u:

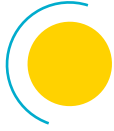
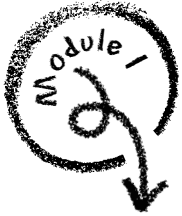
A	Wat zijn mensenrechten en kinderrechten?	17
B	De hoofdcategorieën van mensenrechten, plichten en verantwoordelijkheden .	21
C	Uitvoering, naleving en toezicht	24
D	Participatiemogelijkheden van jongeren	26
E	Samenvatting Module 1	29
	Bijlage: Verwachtingenlijst gemeentelijke participatie	30

Mensenrechten en kinderrechten in de klas

Mensenrechteneducatie is meer dan leren over mensenrechten.

Het gaat om de algemene context van interacties tussen jongeren onderling, tussen jongeren en leraren, tussen leraren onderling, tussen leraren en ouders en tussen de school en de bredere gemeenschap. Mensenrechten- en kinderrechteneducatie heeft met andere woorden een omgeving nodig waarin menselijke waardigheid, gelijkheden en verschillen gerespecteerd worden. De school kan die context op directe wijze beïnvloeden in reglementen of op indirecte wijze via de schoolcultuur. Ze kan dat zowel doen via formele als via informele kanalen.

De boodschap die jongeren over mensenrechten krijgen, uit zich in belangrijke mate in de manier waarop die jongeren betrokken worden bij beslissingen die genomen worden en die hen aanbelangen, het schoolklimaat en de manier waarop directies en leraren met leerlingen omgaan.

Didactisch betekent dat:

- het creëren van een democratisch klasklimaat waardoor een gevoel van vertrouwen tussen leerlingen onderling en tussen leraren en leerlingen wordt aangemoedigd;
- een maximale samenwerking;
- het gebruik van actieve leermethodes, zoals simulatie en rollenspel;
- het geven van steun aan jongeren zodat ze hun eigen waardensystemen kunnen verduidelijken en evalueren;
- het vertrekken vanuit gebeurtenissen uit het eigen leven, uit de klas, uit de media om zo over te gaan naar het algemene niveau;
- het opnemen van situaties waarin waardendilemma's voorkomen;
- aandacht voor sociale verantwoordelijkheid en actie.

Steun van de directie en van de ouders

Mensenrechteneducatie heeft de betrokkenheid en steun van de directie nodig. Duidelijkheid over de doelstellingen en hoe die passen in de pedagogische visie van de school zijn onontbeerlijk. Uit de geplande mensenrechteneducatie moet ook blijken dat de leerlingen mogen brainstormen over een hele reeks aspecten en dat de leraar hen geen vooraf bepaald standpunt oplegt. Er moeten ook afspraken gemaakt worden over hoe de ouders geïnformeerd en betrokken worden. Een informatieavond of nieuwsbrief kan daarbij een hulp zijn. De steun van de directie is ten slotte ook belangrijk omdat sommige projecten uitstappen en aanpassingen van het lessenrooster kunnen vragen.

Doelstellingen

Concreet werken we in deze module aan:

Kennisinhoud

- de hoofdcategorieën van mensenrechten, plichten en verantwoordelijkheden;
- verschillende vormen van onrecht, ongelijkheid en discriminatie;
- belangrijke personen, bewegingen en gebeurtenissen in de strijd voor mensenrechten en de mobiliserende kracht van de mensenrechten voor verandering in de samenleving;
- de belangrijkste mensenrechteninstrumenten: internationale verklaringen en verdragen over mensenrechten en de mechanismen om mensenrechten te beschermen.

Vaardigheden

- communicatieve vaardigheden;
- kritisch denken;
- kritisch omgaan met informatie;
- sociale vaardigheden.

Attitudes

- respect opbrengen voor het mensenrechtenproject: zich bewust zijn van de eigen omgeving, openstaan voor de anderen, aanvaarden dat mensen verschillend zijn en de fundamentele gelijkheid van mensen erkennen;
- bereid zijn om zich in te zetten voor de mensenrechten, van henzelf en van anderen.

Handleiding bij module 1 van de Werkmap voor de leerlingen

Focus

Elke module begint met een opdracht om actuele informatie te verzamelen en deze te ordenen. Maak met de leerlingen afspraken over de manier waarop ze de informatie zullen bijhouden. In deze eerste module verzamelen de leerlingen informatie over mensen- en kinderrechten.

Wat zijn mensenrechten en Kinderrechten?

In hoofdstuk A worden de begrippen 'recht' en 'mensenrechten' geïntroduceerd. Bij 'mensenrechten' staan inhoudelijk volgende concepten centraal: onderlinge afhankelijkheid, ondeelbaarheid, universaliteit, democratie, vrede en ethiek.

Opdracht: Beelden over mensenrechten

In de eerste opdracht leiden de leerlingen uit cartoons en foto's mogelijke rechten van mensen af. De vereenvoudigde versie van de UVRM in hoofdstuk B kan hen helpen om de artikelen te vinden die bij de beelden horen.

Antwoordmodel

Afbeelding 1: de artikels 9, 18, 19 en 20 van de UVRM

Afbeelding 2: het artikel 7 van de UVRM

Afbeelding 3: de artikels 3 en 12 van de UVRM

Afbeelding 4: de artikels 2 en 26 van de UVRM

Afbeelding 5: de artikels 6, 7 en 9 van de UVRM

Afbeelding 6: de artikels 1, 2, 7 en 16 (ter discussie) van de UVRM

Afbeelding 7: de artikels 5, 18 en 19 van de UVRM

Vraag de leerlingen de mediaberichten die ze vooraf verzameld hebben er bij te nemen.

- Welke mensenrechten staan momenteel volop in de belangstelling? Is daar een verklaring voor?
- Kwamen die rechten reeds aan bod in de cartoons? Zo niet, laat ze zelf illustraties zoeken bij die rechten.

Focus: Het begrip recht in de krant

Uit de verzamelde informatie proberen de leerlingen een omschrijving van het begrip recht te maken.

Recht is: het geheel van wetten en rechtsregels, rechtvaardigheidsbeginselen, bevoegdheden en vrijheden waarop iemand aanspraak kan maken, wat iedereen toekomt.

De leraar kan daarbij de bedenking maken: hoe brengt men dat recht in de praktijk? Wat vindt men redelijk, billijk, eerlijk, rechtvaardig?

Opdracht: Het begrip recht in onze taal

Deze opdracht vertrekt vanuit concrete situaties om duidelijk te maken wat 'een recht' is. Wat betekent het woord 'recht' in de volgende uitspraken?

- De leraar heeft het **recht** om mij te straffen. (*legitieme bevoegdheid; hij is gerechtigd, gemachtigd bepaalde handelingen te verrichten of maatregelen te nemen, bijvoorbeeld door een schoolreglement*)
- De vader van het meisje nam het **recht** in eigen handen. (*hij speelde zelf voor rechter, bepaalde zelf wat al of niet toelaatbaar was*)
- Met deze beslissing treedt zij het **recht** met voeten. (*ze handelt in strijd met rechtvaardigheid, gerechtigheid, billijkheid, redelijkheid, de bestaande wetten en voorschriften*)
- Iedereen heeft **recht** op privacy. (*wat hem toekomt, waarop hij aanspraak kan maken als mens volgens de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens; iedereen heeft recht op een privéleven, men mag niemand lastigvallen, geen brieven openen, telefoon af luisteren, kwaadspreken,...*)
- Het **recht** is vastgelegd in de wetboeken. (*de rechtspraak, het complex van rechtsregels en wetten*)
- Je moet niet te licht **recht** spreken. (*een oordeel vellen*)

Door de verschillende betekenissen van recht in onze taal kunnen de leerlingen ook het onderscheid maken tussen waarden, normen, rechtsregels, wetten en gebruiken. De betekenis van 'recht' roept immers vragen op vanwaar dit recht komt, wat het inhoudt en wie het vastlegt.

Waarden zijn idealen in een samenleving, waarnaar men wil streven. Vrijheid, gelijkheid en respect zijn voorbeelden van waarden die we in onze westerse samenleving erg belangrijk vinden. Normen vertalen de waarden in gedragsregels. Ze zeggen dus hoe men zich moet gedragen in concrete omstandigheden. Normen kunnen positief zijn (geboden) of negatief (verboden). De belangrijkste normen zijn in onze samenleving meestal neergeschreven in wetten en door formele instanties zoals politie en gerecht gecontroleerd en gesanctioneerd. Minder belangrijke normen noemen we gebruiken. Gebruiken zijn meestal ongeschreven regels, maar we merken wel afkeuring of sociale druk wanneer we die gebruiken overtreden.

Actie: Het schoolreglement onder de loep

Het schoolreglement regelt heel wat aspecten van het samenleven op school. Vandaar dat in deze opdracht het schoolreglement geanalyseerd wordt.

Basisinformatie

- Van intern-nationaal naar internationaal
- Mensenrechten zijn universeel
- Mensenrechten zijn onderling afhankelijk

Opdracht: Je rechten als jongere

De jongeren kunnen aan de volgende rechten denken:

- Recht op een mening en recht van meningsuiting: impliceert dat je ook een ander zijn/haar mening laat zeggen.
- Recht op vrijheid: impliceert dat je de vrijheid van een ander respecteert. Eindigt jouw vrijheid waar die van een ander begint?
- Iedereen is gelijk voor de wet.
- Je hebt recht op werk.
- Je hebt recht op onderwijs.
- Je hebt recht op privacy.
- Je bent onschuldig tot je schuld is bewezen.
- Je mag niet zomaar gevangengezet worden.
- Mannen en vrouwen zijn gelijk en moeten hetzelfde loon krijgen voor hetzelfde werk.
- Recht op leven.
- Recht op bescherming.
- Recht op bijstand, op medische verzorging.

Opdracht: Mensenrechten in de wereld

Deze opdracht geeft inzicht in de verschillende interpretaties van mensenrechten in verschillende culturen. Daartegenover staat de universaliteit en ondeelbaarheid van de mensenrechten. Zijn mensenrechten wel universeel? Gelden ze overal ter wereld en altijd? Het is belangrijk dat jongeren dit 'dilemma' zien en daarover een eigen mening vormen. De vereenvoudigde versie van de UVRM in hoofdstuk B kan hen helpen om de artikelen te vinden die bij de situaties horen.

Antwoordmodel Opdracht Mensenrechten in de wereld

Situatie 1

- a. Recht op bescherming, bijstand, onderwijs (artikels 22, 25 en 26)
Recht op vrije meningsuiting (persvrijheid) (artikel 19)
- b. De landen die de UVRM hebben onderschreven, onderschrijven ook dat mensenrechten 'ondeelbaar en onderling afhankelijk' zijn. Internationaal wordt dus aangenomen dat er geen hiërarchie bestaat tussen de rechten. De case toont echter aan dat er wel degelijk discussie kan zijn over rechten.

Bovendien komt het vaak voor dat er een conflict ontstaat tussen rechten. De VN-verdragen geven aan dat de wet beperkingen kan aanbrengen om de rechten van anderen of de openbare orde te beschermen. Ondanks het recht op vrije meningsuiting zijn bijvoorbeeld oproepen tot racisme en andere haatspraak toch verboden (VN-Verdrag tegen rassendiscriminatie, 1965).

Situatie 2

- a. Recht op gelijke behandeling (artikel 7)
- c. Onze wetgeving verbiedt discriminatie. We hebben daarvoor drie wetten: de Antiracismewet, de Antidiscriminatiewet en de Genderwet. Discriminatie is het ongelijk of oneerlijk behandelen van een andere persoon op basis van persoonlijke kenmerken. Volgens de wet zijn zowel discriminatie, pesterijen, haatboodschappen en haatmisdrijven tegenover een persoon of een groep van personen omwille van specifieke persoonlijke kenmerken strafbaar. Om discriminatie tegen te gaan heeft de overheid een openbare instelling opgericht (Unia) die discriminatie bestrijdt en gelijke kansen bevordert. Op de site van Unia www.unia.be vindt u gelijkaardige situaties als in de case met de adviezen en acties die ondernomen werden.

Situatie 3

Recht op gelijke behandeling (artikel 7)

Verbod op slavernij (artikel 4)

Verbod op foltering en onmenselijke of ontorende behandeling (artikel 5)

Iedereen heeft recht op alle rechten, zonder onderscheid (artikel 2)

Recht op leven in vrijheid en veiligheid (artikel 3)

Opdracht: Kinderarbeid

Controversieel: een controverse is volgens Van Dale:

1. een strijd van geleerden
2. een ideologische strijd
3. een pennenstrijd, een twistpunt.

Kinderarbeid wordt hier controversieel genoemd omdat enerzijds de internationale gemeenschap het erover eens is dat kinderen niet mogen werken, maar naar school moeten gaan. Anderzijds staat dat streven ver van de realiteit van miljoenen gezinnen voor wie het heel normaal is dat kinderen meewerken en bijdragen aan het gezinsinkomen.

Die tegenstelling wordt in de twee standpunten van de oefening naar voren gebracht.

Maar ook in onze westerse wereld kun je de vraag stellen of de inzet van kinderen in bijvoorbeeld reclame, showbizz, enzovoort vormen van kinderarbeid (kunnen) zijn.

De hoofdcategorieën van mensenrechten, plichten en verantwoordelijkheden

Hoofdstuk B beschrijft de mensenrechten en kinderrechten. Elke opdeling in 'soorten' mensenrechten is eigenlijk een aanfluiting van de geest van het mensenrechteninstrumentarium. Wanneer we dus over generaties mensenrechten of over categorieën spreken, dan moet steeds de ondeelbaarheid en onderlinge afhankelijkheid van mensenrechten benadrukt worden.

Opdracht: Rechten vergelijken

In deze opdracht vergelijken de jongeren de rechten die zij belangrijk vinden met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Basisinformatie

- De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens
- Drie generaties mensenrechten
- Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
- De indeling van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind in drie P's

Extra

In de Opdracht Beelden over mensenrechten die eerder in deze module aan bod kwam hebben de leerlingen aan de hand van beelden en cartoons en verzamelde mediaberichten verschillende rechten van mensen opgesomd. U kunt deze opsomming er opnieuw bijnemen en ordenen volgens de generaties van mensenrechten.

Schrijf de door de leerlingen genoemde rechten in drie kolommen op het bord waarbij de eerste kolom staat voor de eerste generatie mensenrechten, de tweede kolom voor de tweede generatie en de derde kolom voor de derde generatie mensenrechten.

De beelden en cartoons in de Werkmap gaan voornamelijk over de burgerrechten en politieke rechten. De andere twee kolommen kunnen ingevuld worden met rechten uit de verzamelde mediaberichten.

Het bordschema kan er zo uitzien:

<p>Het recht op leven, het recht op een naam, op een identiteit en een nationaliteit, het non-discriminatiebeginsel, het recht op eigendom, het recht op een eerlijk proces en het recht op juridische bijstand, het recht op persoonlijke vrijheid, het recht op eerbiediging van het privéleven en het gezinsleven, het recht op bescherming tegen fysiek geweld, tegen foltering en tegen een onmenselijke of vernederende behandeling of straf, het recht op bescherming tegen een willekeurige arrestatie.</p>	<p>Het recht op arbeid, het recht op bescherming tegen uitbuiting, het recht vakverenigingen op te richten en er zich bij aan te sluiten, het stakingsrecht, het recht op speciale bescherming voor bepaalde categorieën van arbeiders zoals kinderen en jongeren.</p> <p>Het recht op sociale zekerheid, het recht op gezondheid, het recht op medische en sociale bijstand, het recht op een behoorlijke levensstandaard.</p>	<p>Het recht op vrede, het recht op een gezond leefmilieu, het recht op eigen cultuuruitingen, het recht op bescherming van landschappen die heilig zijn voor een volk, het recht op zelfbestuur, ...</p>
<p>De vrijheid van mening en meningsuiting, de vrijheid van drukpers, de vrijheid van vreedzame vereniging en vergadering, de vrijheid van godsdienst en geweten, de vrijheid van toegang tot informatie</p>	<p>Het recht om deel te nemen aan het culturele leven, het recht op onderwijs, het recht om de voordelen te genieten van de wetenschappelijke vooruitgang en de toepassingen daarvan. Specifiek voor kinderen is er het recht op spel.</p>	
<p>Burgerrechten en politieke rechten</p>	<p>Economische en sociale en culturele mensenrechten</p>	<p>Volkenrechten en solidariteitsrechten</p>
<p>Eerste generatie mensenrechten</p>	<p>Tweede generatie mensenrechten</p>	<p>Derde generatie mensenrechten</p>
<p>(In UVRM)</p>	<p>(In UVRM)</p>	<p>(Niet in UVRM)</p>

Opdracht: Relaties en verbanden tussen kinderrechten

In de volgende opdracht krijgen de leerlingen één levensechte situatie. Laat de jongeren onderzoeken welke artikels uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind aansluiten bij het verhaal en laat hen verbanden zoeken tussen die rechten.

Situatie 1

Dit verhaal illustreert artikel 24 van het Verdrag (IVRK): elk kind heeft recht op een goede gezondheid en de best mogelijke gezondheidszorg. Maar het verhaal vertelt ook dat de ouders te ver van een gezondheidscentrum woonden waardoor het recht op bijstand en voorzieningen uit artikel 18 niet uitgeoefend kon worden. Het gevolg voor het kind is vervolgens dat het recht op onderwijs (artikel 28) in het gedrang komt en dat het artikel 23 heel erg belangrijk wordt.

Op dezelfde manier kunnen de volgende situaties benaderd worden:

- Situatie 2** artikels 28, 32, 36
- Situatie 3** artikels 31, 32, 36
- Situatie 4** slaat iets specifieker op artikel 33
- Situatie 5** artikels 9 en 25
- Situatie 6** artikels 9 en 42
- Situatie 7** artikel 16

Uitvoering, naleving en toezicht

Hoofdstuk C behandelt de thematiek van de uitvoering, de naleving en het toezicht van en op de mensenrechten. In dit deel staan de volgende concepten centraal: het verschil tussen een verklaring en een verdrag, internationale en regionale mensenrechteninstrumenten, de rol van de VN, de plichten van de overheid.

Hoe kun je nagaan of mensenrechten echt toegepast worden?

Om na te gaan of de mensenrechten uitgevoerd en nageleefd worden, is er een instrument en een criterium nodig¹.

Opdracht: Statistieken

In deze opdracht krijgen de leerlingen de opdracht om aan de hand van statistieken de mensenrechtensituatie van verschillende landen met elkaar te vergelijken.

Opdracht: Mensenrechtenorganisaties

Deze opdracht gaat dieper in op de rol van mensenrechtenorganisaties.

Actie

Deze Actie toont aan dat jongeren ook zelf initiatieven kunnen nemen. Naast de briefschrijf-acties van Amnesty International vindt u inspiratie bij de Liga voor Mensenrechten en tal van andere organisaties.

Focus

Deze focusopdracht toont de rol van de media aan in het bekendmaken van schendingen van mensenrechten.

Opdracht: Film

De koppeling van de mensenrechten aan verantwoordelijkheden van de overheid komen aan bod in de basisinformatie. Een ruim aanbod met technische steekkaarten van films vindt u op www.bevrijdingsfilms.be en www.moviesthatmatter.nl.

¹ The Challenge of Human Rights Education, Hugh Starkey, Council of Europe, 1991, p. 113-115

Basisinformatie: Hoe worden mensenrechten omgezet in nationale wetten?

- Het verschil tussen een verdrag en een verklaring
- Hoe komen internationale verdragen tot stand?
- Wat heeft voorrang: een internationaal verdrag of de bestaande nationale wetgeving?
- Mensenrechteninstrumenten, na 1948

In de basisinformatie wordt het belang van juridisch bindende verdragen aangetoond, worden mechanismen van rechtsbescherming onder de loep genomen en wordt de rol van de Verenigde Naties toegelicht. U kunt dit hoofdstuk ook aanvullen met de werking van de Verenigde Naties, zoals dat achteraan module 4 wordt behandeld.

Basisinformatie: Hoe gebeurt de controle op de naleving van mensenrechten?

- De rol van de Verenigde Naties
- De rol van nationale en internationale rechtbanken
- Hoe kun je mensenrechten juridisch afdwingen?
- Misdrijven tegen de menselijkheid en genocide

In Europa is het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg een belangrijk orgaan voor het afdwingen van mensenrechten.

Bij dit orgaan van de Raad van Europa kunnen individuen, groepen, organisaties en landen een klacht indienen tegen een lidstaat, door een beroep te doen op het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens (EVRM). De uitspraken van het Hof zijn definitief en bindend voor de betrokken staten.

Verzoekschriften kunnen betrekking hebben op kwesties als lijfstraffen, opsluiting van psychiatrische patiënten, rechten van gevangenen, krijgstucht en beroepsregels, het afluisteren van telefoongesprekken, homorechten, persvrijheid, voogdij over kinderen, gezinshereniging en uitzettingskwesties.

Participatiemogelijkheden van jongeren

Participatie op school

Opdracht: Mensenrechten in het onderwijs

Onderwijs komt aan bod in de preambule (het interpretatief kader) en in artikel 26 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

De onderwijsrechten in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) gaan over het recht *op* onderwijs, rechten *in* het onderwijs en rechten *door* het onderwijs.

Artikel 28 van het IVRK bevat middelen om het recht *op* onderwijs effectief te maken. Voorbeelden hiervan zijn het non-discriminatieprincipe, de kosteloze toegang tot het onderwijs, de invoering van verplicht lager onderwijs, enzovoort.

Artikel 29 van het IVRK gaat nader in op de doelstellingen en de waarden die met dit recht beoogd worden: onder meer de gerichtheid op een optimale ontplooiing van de persoonlijkheid, het bevorderen van een actieve en verantwoordelijke participatie aan het maatschappelijk leven, de eerbied voor de natuur, het wederzijds begrip en de vriendschap tussen de volkeren en het bijbrengen van een fundamenteel respect voor de rechten van de mens en zijn fundamentele vrijheden (Mensenrechten *door* het onderwijs).

Het IVRK bevat in zijn artikelen 12 tot en met 16 belangrijke basisvrijheden (recht op vrije mening, hoorrecht, vrije meningsuiting, vrijheid van vereniging, enzovoort). Hierdoor worden een aantal zelfbeschikkingsrechten aan kinderen toegekend die ook in de concrete onderwijssituatie gerealiseerd moeten worden. Het gaat hier uitdrukkelijk om mensenrechten *in* het onderwijs.

U kunt bepaalde aspecten verder uitdiepen in punt b. en c. van de opdracht.

Mensenrechten in en door de school:

- Het schoolregelement.
- Belangenbehartiging van leerlingen, bijvoorbeeld door de Vlaamse Scholierenkoepel (VSK). Als er op school een leerling lid is van VSK kan die er over komen vertellen in de klas.

Actie

Participatie op school kunt u het best bekijken vanuit de praktijk. Meestal is leerlingenparticipatie formeel aanwezig, maar zijn heel wat leerlingen er nauwelijks bij betrokken. In deze actie is het de bedoeling om niet uitsluitend de formele inspraak- of participatiemogelijkheden te bekijken, maar ook vormen van informele participatie te bespreken.

Tip:

Samen met het Steunpunt Leerlingenparticipatie maakte het Kinderrechtencommissariaat een map ('Oprechte deelneming') met heel wat praktische tips over leerlingenparticipatie. Die map is bestemd voor leraren van de basisschool, maar de methodieken om leerlingen te betrekken

bij het school- en klasgebeuren zijn ook in een secundaire school bruikbaar. Denk maar aan een klankbordgroep, verbetergroep, gemengde werkgroep, leerlingenraad, ...
De map kunt u downloaden op www.dekrachtvanjestem.be.

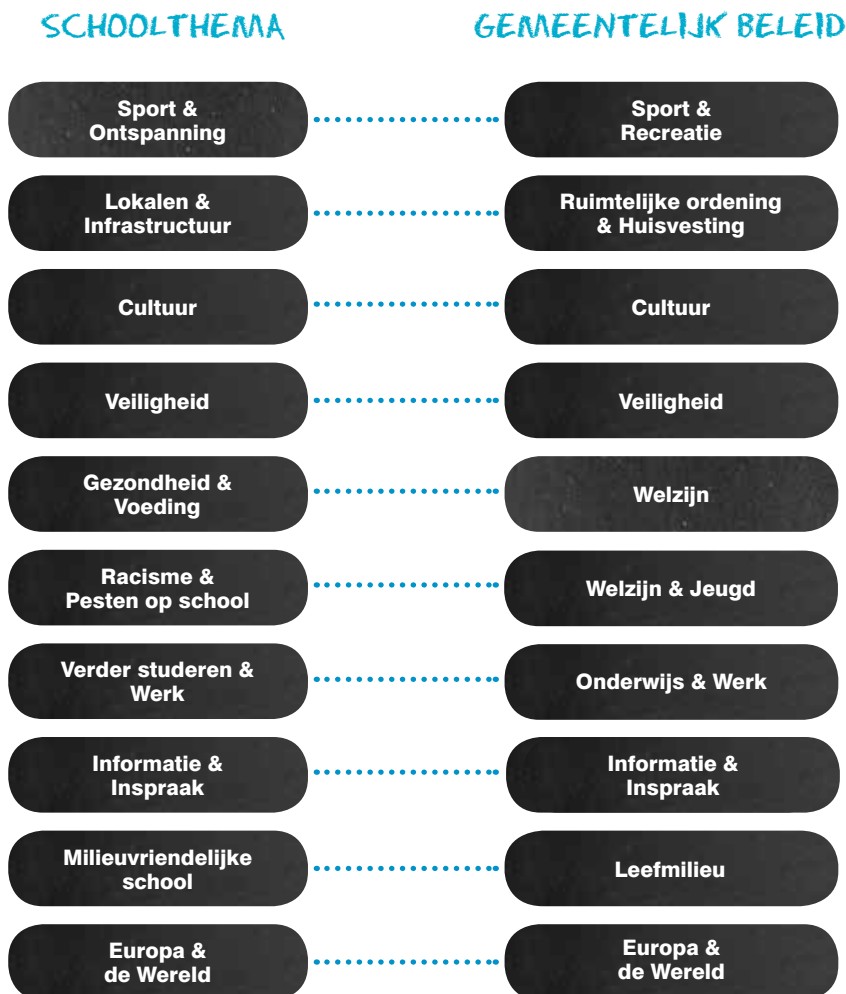
De website van het Kinderrechtencommissariaat www.kinderrechten.be biedt daarnaast heel wat aanknopingspunten om concreet met de leerlingen over hun rechten te praten.

Opdracht: Simulatiespel en Terugblik

Het simulatiespel heeft als doel de leerlingen bewust te maken van de eigen verwachtingen ten opzichte van de school en beleidsproblemen op schoolniveau te ervaren. Ze kunnen ook inzien dat hun verwachtingen ingekleurd zijn door hun eigen achtergrond (als jongerengroep). Het is zinvol om van hieruit de noodzaak aan te tonen van participatie van alle groepen in de samenleving in de beleidsvoering.

Deze activiteit biedt tevens een aantal modaliteiten voor concrete actiemogelijkheden van leerlingen. U kunt de activiteit verder uitdiepen door bijvoorbeeld de schooldirectie uit te nodigen. De verwachtingen van de leerlingen ten aanzien van de school kunnen dan getoetst worden aan het schoolbeleid. Dit simulatiespel is ook geschikt om toegepast te worden op het gemeentelijke beleid. U kunt dus ook deze opdracht aan bod laten komen wanneer het in module 4 over het beleid en de dienstverlening van de gemeente gaat. Om de leerlingen op weg te helpen, kunt u de Verwachtingenlijst gemeentelijke participatie uit de bijlage van deze module gebruiken. De rubrieken kunnen dan als volgt geformuleerd worden:

Participatie in je vrije tijd

Basisinformatie: De jeugdraad

Elke gemeente is bij decreet verplicht om een jeugdraad te hebben (“decreet houdende de ondersteuning en de stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid” van 14 februari 2003).

Art. 10. § 1. Met het oog op de organisatie van het overleg en de inspraak bij de voorbereiding en de uitvoering van het jeugdbeleid, inzonderheid de opmaak en de uitvoering van een gemeentelijk jeugdwerkbeleidsplan, erkent of richt elke gemeenteraad van het Vlaamse Gewest een of meer jeugdraden op.

Er kunnen afzonderlijke jeugdraden worden opgericht voor delen van de gemeente in kwestie. In dat geval moet een overkoepelende jeugdraad worden geïnstalleerd waarin ten minste een vertegenwoordiger van alle erkende jeugdraden is opgenomen. Die overkoepelende jeugdraad krijgt de naam ‘gemeentelijke jeugdraad’. Ook als de gemeenteraad slechts één jeugdraad erkent, wordt die zo genoemd.

Opdracht: De jeugdraad

Terugblik

Samenvatting Module 1

In de samenvatting staan de basisbegrippen en de kernwoorden die in de module uitgewerkt werden. Ze vormen een controlemiddel om na te gaan of de leerlingen de kernleerstof voldoende beheersen.

Bijlage: Verwachtingenlijst gemeentelijke participatie

Welke verwachtingen heb je over het gemeentebestuur?

Hoe kun je die verwachtingen omzetten in acties?

Lees onderstaande verwachtingenlijst met mogelijke acties. Welke acties zou jij willen realiseren in de gemeente?

Verwachtingenlijst:

Sport en Recreatie

- opzetten van een goede coördinatie via een sportraad
- bevorderen van sport via sportklassen, sportstages, vakantiesport
- inrichten van open ruimten tot sportterreinen
- promoten van gemeentelijke sportclubs
- uitbreiden van wandel- en fietsroutes
- een app met alle info over de gemeentelijke sportaccommodaties
- organiseren van een jaarlijkse sportweek

Ruimtelijke ordening en Huisvesting

- heraanleggen van de dorpskernen
- meer betrekken van de bevolking bij de ruimtelijke ordening
- creëren van groene ruimtes als barrières tussen de industriële zones en de woongebieden
- inspanningen leveren om de grond-, koop- en huurprijzen in te perken
- uitbouwen van een reglement op leegstand, verkrotting en onbebouwde kavels
- actief optreden inzake voorzieningen voor beschermd en sociaal wonen
- beter informeren van de inwoners over de huisvestingspremies
- herinrichten van verouderde woonwijken
- invoeren van een gemeentelijke renovatiepremie
- aanleggen van een openbaar register van beschikbare bouwgronden
- opstellen van een meerjarenplan voor huisvesting

Cultuur

- restaureren van monumenten
- verruimen van de mogelijkheden van de bibliotheek
- een jongerencultuuraanbod ontwikkelen
- repetitieruimtes voor jonge muziekgroepen uit de gemeente aanbieden

Veiligheid

- nemen van maatregelen om de snelheid te beperken
- uittrekken van een groter budget voor fiets- en voetpaden
- promoten van het openbaar vervoer
- uitvoeren van veiligheidsstudies in de buurt van scholen
- uitbouwen van buurtpreventiesystemen
- beter verlichten van bushaltes
- strenger aanpakken van vandalisme en onmiddellijke herstelling van beschadigingen

Welzijn

- beter bekendmaken van de sociale dienstverlening, het OCMW-dienstenpakket en de gemeentelijke sociale toelagen
- toegankelijker maken van de openbare gebouwen
- voorzien in toelagen voor huisvesting van gezinnen in armoede
- uitbouwen van diverse vormen van kinderopvang
- oprichten van een seniorenraad
- voorzien in woningen voor beschermd en sociaal wonen
- voorzien in toelagen voor de zwakste bevolkingsgroepen

Jeugd

- uitbouwen van de jeugddienst
- verhogen van het budget voor subsidies aan jeugdgroepen en voor jeugdactiviteiten
- meer gebruik maken van de jeugdraad om adviezen in te winnen
- opzetten van acties voor jongeren rond seksualiteit en drugs
- opzetten van speciale werkgelegenheidsprogramma's voor jonge, langdurig werklozen
- uitbouwen van een speelpleinwerking
- uitbouwen van een materialenbank voor de jeugdbewegingen

Onderwijs

- organiseren van een beter busvervoer naar en van school
- uitbouwen van een voor- en naschoolse opvang
- betrekken van de ouders bij het onderwijs
- openstellen van de scholen voor gemeenschapsdoeleinden na schooluren

Werk

- meer steun aan en begeleiding van mensen met een leefloon
- aanwerven van langdurig werklozen als gemeentelijk personeel
- verbeteren van de begeleiding van en dienstverlening aan werklozen
- het uitwerken van een middenstandsvriendelijk beleid
- aantrekken van nieuwe industrieën en diensten
- verbeteren van de mobiliteit en toegangswegen voor nieuwe bedrijventerreinen
- uitwerken van ondersteunende maatregelen voor land- en tuinbouw

Informatie en inspraak

- beter verzorgen van de gemeentelijke informatie
- betrekken van de bevolking bij openbare werken
- beter onthalen van de bevolking op de gemeentelijke diensten
- verbeteren van de werking van de inspraakorganen
- verbeteren van het aantal en de kwaliteit van de aanplak- en infoborden
- promoten van het onderricht in de scholen over de werking van de gemeentelijke diensten
- online streamen van de gemeenteraad

Leefmilieu

- beschermen van groengebieden
- promoten en aanplanten van streekeigen bomen, hagen en struiken
- beter organiseren van huisvuilophaling en recyclage
- sensibiliseren van de bewoners voor milieuproblemen
- strikt controleren van de bedrijven op het naleven van de milieuwetgeving
- controleren van de geluidshinder bij discotheken en bedrijven
- aanstellen van een milieuambtenaar

Europa en de Wereld

- ondersteunen van derdewereldinitiatieven door lokale groepen
- opvangen en begeleiden van vluchtelingen
- meer aandacht opbrengen voor ontwikkelingssamenwerking
- oprichten van een raad voor ontwikkelingssamenwerking
- bevorderen van aandacht in het onderwijs voor Europa en de derde wereld
- maximaal gebruik van fairtradeproducten door de gemeentediensten
- samenwerking met bevriende gemeenten in andere Europese landen

